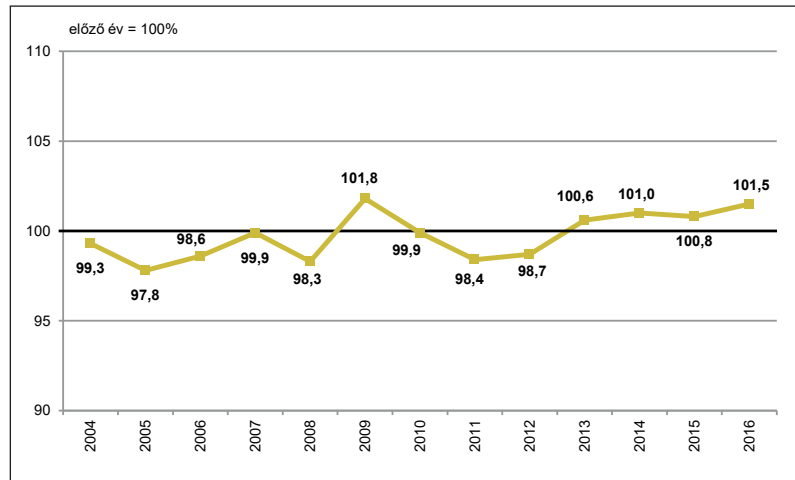

G.5.3. A cserearány változása

A cserearány-változás azt méri, hogy van-e egy országnak az exportban versenyelőnye, illetve ha van, az mekkora, és megfelelően képes-e azt kihasználni. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy milyen tudás- és innovációtartalmat tud az adott ország külpiacra vinni, és milyen importra kényszerül a cégek igényei miatt, vagy mert az adott termék vagy szolgáltatás az országban nem elérhető.

Az ábrán azt látjuk, hogy 2004 és 2016 között erősen ingadozott a cserearányunk, ötször romlott és hétszer javult az előző évhez képest. A cserearány alakulását elsősorban nem az export és import mennyisége, illetve aránya, hanem az exporttermékek és -szolgáltatások minősége, újdonság- és tudástartalma, valamint a színvonalas piaci munka és az ezek következtében elérhető árak befolyásolják. A kis tudás- és újdonságtartalmú termékek és szolgáltatások exportjánál ár- és költségversenyre kényszerülünk, és általában csak „olcsósággal” tudunk piacot szerezni. Magyarországon a nagy tudástartalmú (high-tech) exportban 2009 óta százalékos arányban és értékben is csökkenést tapasztalunk. Ennek egyik oka, hogy a termelésen belül csökkent a nagy tudás- és innovációtartalmú termékek előállításának aránya. A Világbank adatai szerint a termelésből a high-tech termelés értéke 2011-ben 20,65 milliárd dollár, 2015-ben pedig 11,8 milliárd dollár volt. Ez 43%-os aránycsökkenést mutat. A növekvő trend egyébként először 2005-ben, ezután 2009-ben és legutóbb 2012-ben tört meg, azóta pedig a csökkenés folyamatos. Ez arra utal, hogy bár a termelés értéke dinamikusán növekedett, azon belül nem a technológia- és tudásintenzív tevékenységek aránya nőtt. Például jelentős bővülés volt tapasztalható a gumi- gyártásban, ami azonban a nemzetközi besorolások szerint nem technológia- és tudásintenzív tevékenység. Viszont a szolgáltatási exportunk, amelyet nagyobb tudástartalom jellemez, kisebb visszaesésekkel bár, de folyamatosan bővül. 2015-ös értéke, a Világbank adatai alapján, 22 milliárd dollár volt, ami jó érték, annak ellenére, hogy kicsit gyengébb, mint a 2014-es 24,6 milliárd dollár. E tekintetben a V4-ek között 2015-ben a csehekkel közel azonos értékkel (22,7 milliárd dollár) a harmadikak vagyunk. Viszont pozitívan járul hozzá a cserearány alakulásához 2012 óta az alacsony olajár, ami azért fontos, mert a magyar gazdaság energiafüggősége,

Forrás: KSH

összehasonlítva a fejlett EU-s országokéval, magas. A fejlett gazdaságú országokra általában a nagy tudástartalmú export magas aránya és a nagy tudástartalmú import alacsony aránya jellemző. Dániában 2015-ben a két érték 16,0% és 7,7%, Magyarországon pedig 13,7% és 12,6% (világbanki adatok).

Érdekes adat végül az ún. exportértékindex, amelyet úgy számolnak, hogy a mindenkor export folyó áron, amerikai dollárban kifejezett értékét a 2000-es év átlagához viszonyítják (2000 = 100). Ez az index az exportnövekedés dinamikáját érzékelteti. A gyors fejlődés a V4-en belül elsősorban Lengyelországot és Szlovákiát jellemzi. 2015-ben a magyar érték 349,6, a cseh 543,6, a lengyel 624,4 és a szlovák 638,8. A cserearány javulása, mint látjuk, sok tényezőtől függ, amelyek között vannak rövid és hosszabb távon változtatható tényezők is. A gazdasági szerkezet korszerűsítése, diverzifikálásának növelése, a tudás- és innovációs tartalom erősítése egyaránt hosszabb időt vesz igénybe. A piaci munka javítása, az import racionalizálása, az értékláncok hosszabbítása rövidebb idő alatt is elérhető. De fontos a cserearány javításához az is, hogy a kkv-szektor innovativitása javuljon. Ezen a területen is jó eredményt lehetne elérni már rövidebb távon is megfelelő ösztönzéssel és állami támogatással. Valamennyi tényezőt előnyös irányba mozdítja a gazdaság korszerűsítését is célul kitűző pályázati rendszer, a hatékonyan és hatásosan működő innovációs rendszer, valamint a költségvetésből finanszírozott beruházási és képzési rendszer. A Jó Államnak tehát sok lehetősége és egyben feladata is van a cserearány javítása terén.

A cserearány javításához az export tudás-, innováció- és hozzáadottérték-tartalmát kellene a leggyorsabban növelni.